

ETLA Muistiot tarjoavat ajankohtaista tutkimustietoa polttavista yhteiskunnallisista kysymyksistä.
www.etla.fi » julkaisut » muistiot
ETLA • Elinkeinoelämän tutkimuslaitos

ETLA Briefs provide timely research-based information on pressing societal issues.
www.etla.fi » publications » briefs
ETLA • The Research Institute of the Finnish Economy

Yli puolet Suomen viennistä palveluita

Mika Pajarinen on ETLAn tytäryhtiön Etlatieto Oy:n tutkija (mika.pajarinen@etla.fi)

Petri Rouvinen on ETLAn tytäryhtiön Etlatieto Oy:n toimitusjohtaja (petri.rouvinen@etla.fi).

Tämä muistio perustuu osin Pajarisen, Rouvisen ja Ylä-Anttilan 13.12.2012 julkaistuun kirjaan "Uutta arvoa palveluista" (Taloustieto Oy, ETLA B256), jonka toteutusta tukivat *Palvelualojen työnantajat PALTA ry* sekä *Teknologian ja innovaatioiden kehittämiskeskus Tekes*. Ao. kirjan julkistamisen jälkeiset jatkotutkimukset liittyvät Etlatiedossa meneillään olevaan BRIE-ETLA-hankkeeseen.

Suosittelava lähdeviittaus tähän muistioon: Pajarinen, Mika ja Rouvinen, Petri (30.5.2013). "Yli puolet Suomen viennistä palveluita". ETLA Muistio No 14. <http://pub.etla.fi/ETLA-Muistio-Brief-14.pdf>

Suomen talous on 2000-luvun kuluessa muuntunut useiden muiden läntisten teollisuusmaiden tavoin nopeasti palveluvaltaisemmaksi, mikä on merkittävältä osin tukenut kansalaisten taloudellista hyvinvointia. Suomen viennistä palveluiden osuus on jo yli puolet, kun osuuden laskennassa käytetään samaa menetelmää kuin bkt:n laskennassa.

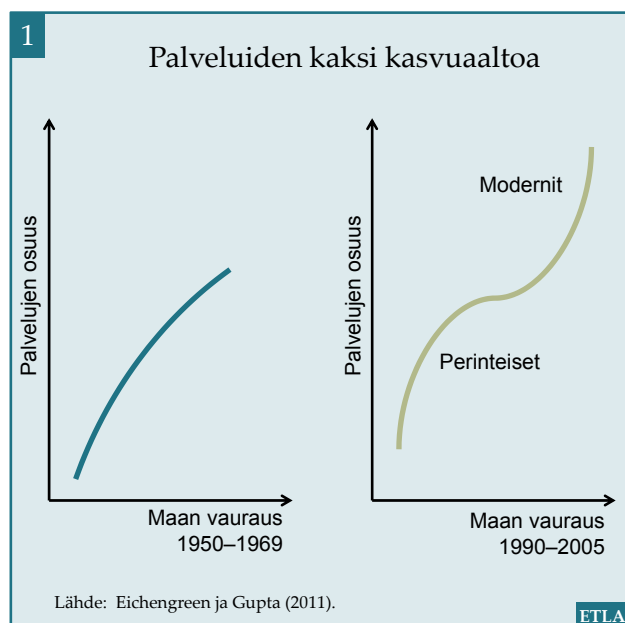
Maan vaurastuessa tietointensiivisten palveluiden osuus kasvaa

Palvelut ovat sekä työllisyydellä että tuotannolla mitattuna talouden suurin ja nopeim-

min kasvava sektori. Tänäpäin lähes yhdeksän kymmenestä Suomessa tehtävästä työtunnista on palvelua eli sellaista työtä, joka ei ole välittömässä yhteydessä fyysiseen valmistukseen. Teollisuudenkin sisällä noin puolet työtehtävistä on palveluihin liittyvää.

Kansakunnan vaurastumisen ja palvelujen bkt-osuuden nousun välinen yhteys on tunnettu ja tunnustettu jo vuosikymmeniä. Vähemmän tunnettu ja uudempi seikka on Eichengreenin ja Guptan (2011) havaitsema palveluosuuden kasvun ensimmäinen ja toinen aalto. Maan vaurastuessa ensimmäisessä aallossa osuuttaan kasvavat perinteiset, usein kuluttajille suunnatut, palvelut. Melko korkean elintason saavuttamisen jälkeen osuuttaan alkavat kasvattaa "modernit", usein tietointensiiviset palvelut.

Moniin tietointensiivisiin, etenkin digitaalitekologiaa hyödyntäviin, palveluihin liittyvät lähes rajattomat mahdollisuudet tuottavuuden kasvattamiseen. Kun palvelu on kerran tuotettu, sen käyttäjäkunnan laajentaminen on mahdollista hyvin pienin lisäkustannuksin. Lisäksi pienetkin yritykset voivat hyödyntää asiantuntijapalveluita, joita aikaisemmin tuotettiin vain suurten yritysten sisällä. Tällaisia palveluita ovat mm. markkinointipalvelut, kehittyneet logistiikkapalvelut, tiedonhankinta ja tutkimuspalvelut. Syvenevä työnjako ja mittakaavaetujen hyväksikäyttö palveluiden tuotannossa nostavat siis välillisesti tuottavuutta koko taloudessa sen lisäksi, että digitaalitekнологian ansiosta tuottavuus monien palvelualojen sisällä on kasvanut.

Palvelut pääosa maailmankauppaa

Palveluiden kansainvälinen kauppa kasvaa maailmanlaajuisesti tavarakauppaa nopeammin. Ulkomaankauppatilastojen mukaan palvelualojen osuus koko viennistä on Suomessa samoin kuin Ruotsissa alle kolmannes ja Yhdysvalloissakin alle 40 %. Nämä luvut ovat kuitenkin liian pieniä.

Kansainvälistä kauppaa tilastoidaan hyödykkeiden bruttoarvon mukaisesti. Monien tavaroiden (teollisuustuotteiden) bruttoarvo sisältää runsaasti erilaisia välipanoksia – energiaa, raaka-aineita, puolivalmisteita ja palveluita –, jotka kertautuvat, kun tavaroita viedään useita kertoja maasta toiseen.

Kertautuminen on kasvanut nopeasti, kun yritykset ovat hajauttaneet tuotantoketjujaan ja -verkostojaan yhä hienojakoisemmalla tasolla. Palveluiden kaupassa ei tällaista kertautumista samassa mitassa ole. Itse asiassa monien palveluiden arvo ulkomaankaupassa tulee mitatuksi jalostusarvopohjaisesti eli siten, että mitattu arvo sisältää vain palvelutuottajan välipanosten ”päälle” tuoman lisän. Tarkastellessamme tavaraja palveluvientiä kokonaisuutena tulemme laskeneeksi yhteen omenia ja appelsiineja.

Tuoreessa OECD-WTO (2013) tietokannassa tätä tilastoharhaa on yritetty korjata. Mikäli maailmankauppa rekisteröitäisiin mielekkäämmin jalostusarvopohjaisesti (eli siten kuin bkt lasketaan), niin palveluiden vientiosuus olisi noin puolet useimmissa kehittyneissä maissa. Suomessa osuus on jopa keskimääräistä korkeampi

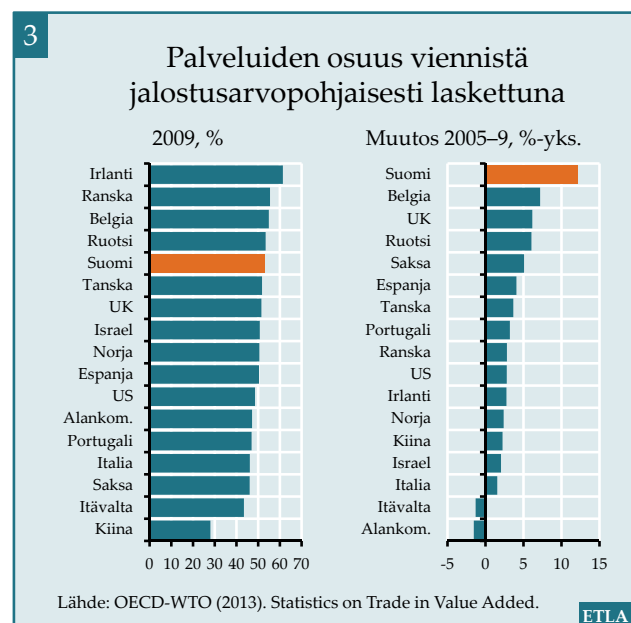
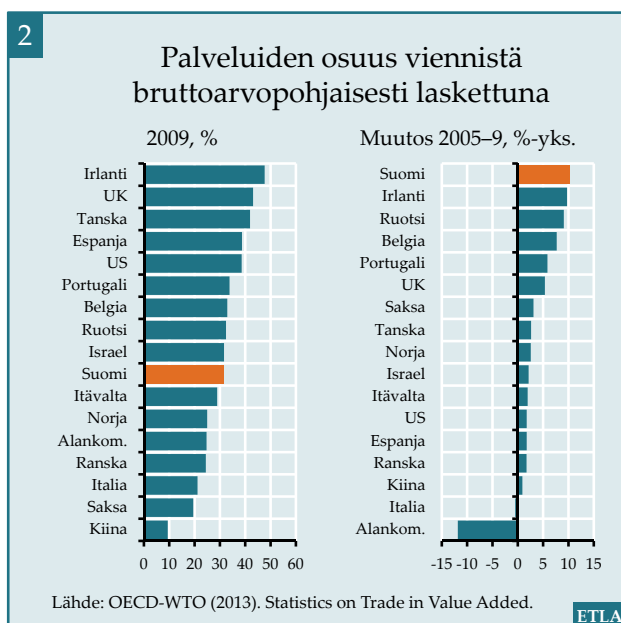
ja se on kasvanut viime vuosina voimakkaammin kuin monissa muissa länsimaissa.

OECD-WTO:n luvutkin todennäköisesti aliarvioivat palveluiden osuutta maailmankaupassa, koska monikansallisten yritysten sisäinen kauppa on pystytty ottamaan huomioon vain osittain. Lisäksi laskelmissa ei ole huomioitu ammattirakenteiden muutosta eli sitä, että merkittävä osa teollisuusalojen sisäisistä työtehtävistä on kehittyneissä maissa nykyisin luonteeltaan erilaisia asiantuntija- ja muita palvelutehtäviä – Suomessa tämä osuus on siis noin puolet.

Teollisuusyrityksetkin tarjoavat yhä useammin palveluita

Yritykset erikoistuvat tuotannon arvoketjun eri osiin omien kilpailuetujensa mukaan myös palveluiden osalta. Lähes kaikki yritykset tuottavat edelleen ”sisäisiä” palveluita (taloushallinto, markkinointi, t&k jne.) ja yhä suurempi osa myös ”ulkoisia”, markkinoilla myytäviä palveluita (huolto, ylläpito, koulutus jne.). Kun palvelut ovat usein osa teollisuustuotetta, monista perinteisistä teollisuusyrityksistä on tullut huomattavia palveluntuottajia. Esimerkiksi Koneen, Wärtsilän ja Metson tuottamasta arvonalisäyksestä merkittävä osa on nykyisin palveluliiketoiminnasta lähtöisin. Suomen palveluviennin arvosta teknologiateollisuuden yritysten osuus on jopa kaksi kolmasosaa.

Arvoketjun hajauttaminen – yrityksen eri toimintojen eriyttäminen toisistaan – tarkoittaa sitä, että osa myös sisäisistä palveluista on tullut

kansainvälisen vaihdannan piiriin. Tyypillisesti tällaisia palveluita ovat suunnittelu-, t&k-, ICT-, rahoitus-, markkinointi- ja logistiikkapalvelut. Ne voidaan joko ulkoistaa niiden tuottamiseen erikoistuneille yrityksille tai siirtää osaksi konsernin muita yksiköitä. Monikansallisten yritysten yksiköt eri puolilla maailmaa käyvät kauppaa puolivalmisteilla ja komponenteilla, mutta yhä useammin myös erilaisilla palveluilla.

2000-luvun rysähdyksenomaisen muutoksen ansiosta Suomi on globaalisti teollisuuden palveluvaltaistumisen edelläkävijämaita (Dachs ym., 2012). Kyse on ollut sekä veturiyritysten onnistuneista valinnoista että pakosta. Kiinan aktivoitua maailmanmarkkinoilla 1970- ja 1980-lukujen taitteessa teollisuustuotteiden hinnat suhteessa kehittyneiden maiden kustannustasoon ovat romahtaneet 40 prosenttia. Samanaikaisesti aiemmin keskittynyt prosessi- ja tuoteosaaminen on levinnyt maantieteellisesti. Näiden kehityskaarien myötä seurauksena on tilanne, jossa ”puhdas teollisuustuote” – ilman brändiä, digitaalisia ulottuvuuksia ja lisäpalveluita – on usein bulkkia, josta ei ainakaan kehittyneissä maissa valmistettaessa juuri katetta jää. Aineettomat ulottuvuudet ovat siis tavaltaan ”viimeinen pakopaikka”.

Aineettoman omaisuuden merkitys elintason ylläpitäjänä kasvaa

Kehittyneissä maissa teollisuus on palveluvaltaistunut ja toisaalta palvelut ovat ”teollistuneet”. Viime vuosina kehittyneet maat ovat globaalissa työnjaossa keskittyneet yhä enemmän korkean osaamistason palveluihin, digitaalisuuteen että aineettomien oikeuksien hallintaan. Tämä on ollut keskeinen tekijä niiden saavuttaman korkean elintason ylläpitämisessä, sillä nykyisissä globaaleissa arvoketjuissa parhaat tuotot jäävät aineettomille oikeuksille ja korkean lisäarvon palveluille.

Suomi on ollut viime vuosina tämän kehityksen eturintamassa ja rakennemuutos on edennyt monilla tavoin suotuisasti. Esimerkiksi korkean osaamis- ja palkkatason palvelutehtävien osuus Suomessa on kansainvälisesti tarkasteltuna erittäin korkea (Pajarinen, Rouvinen, Ylä-Anttila, 2012). Samoin palveluiden osuus viennistä on kasvanut nopeammin kuin monissa muissa kilpailijamaissamme.

Monet seikat antavat aihetta suhtautua optimistisesti suomalaisen liiketoiminnan kilpailukykyyn. Vahvuuksiamme ovat vakaan ja toimivan yhteiskunnan sekä korkeasti koulutetun työvoiman lisäksi esimerkiksi modernit liikkeenjohdon toimintatavat, kuten elinkaariajattelu sekä tuotannon ja logistiikan ympäristövaikutusten huomioiminen. Lisäksi valmistustekniset edistysaskeleet 3D-tulostuksessa ja robotiikassa saattavat johtaa nykyistä paikallisempaan liiketoimintaan.

Lähteet

- Dachs, B., Biege, S., Borowiecki, M., Lay, G., Jäger, A. & Scharfing, D. (2012). The Servitization of European Manufacturing Industries. *MPR Paper*, 38995. <http://mpa.ub.uni-muenchen.de/38995/>
- Eichengreen, B. & Gupta, P. (2011). The two waves of service-sector growth. *Oxford Economic Papers*. <http://dx.doi.org/10.1093/oep/gpr059>
- OECD-WTO (2013). *Statistics on Trade in Value Added*. Paris and Geneva: Organisation for Economic Cooperation and Development, World Trade Organisation.
- Pajarinen, M., Rouvinen, P. & Ylä-Anttila, P. (2012). *Uutta arvoa palveluista*. Helsinki: Taloustieto Oy (ETLA B256).